

Sociologiska institutionen

Avdelningen för socialantropologi

LUNDS
UNIVERSITET

Ett vågat steg utanför

*En kvalitativ intervjustudie om unga
kvinnors klädval i vardagen*

Lucia Öström

Lunds Universitet

SANK02, Hösttermin 2021

Kandidatuppsats

Handledare: Tova Højdestrand

och Elina Ekoluoma

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur unga kvinnor förhåller sig till klädval i vardagen, samt att belysa de interna dilemman som uppstår hos individen vid valet av kläder när dessa ska anpassas till olika sociala situationer. Den övergripande forskningsfrågan strävar efter att besvara "vilka faktorer tar unga kvinnor särskilt hänsyn till när de väljer kläder i vardagen?". Forskningsunderlaget består av sju kvalitativa semi-strukturerade intervjuer med kvinnor mellan 20-29 år. För att tolka och analysera det material som genererades har Goffmans teori om intrycksstyrning samt etnografiska redogörelser för färg och termen bekvämlighet använts. Svaren från informanterna antydde på att kvinnorna ofta gör medvetna klädval i vardagen och därmed anpassar sig till olika situationer. Klädvalen gjordes i många fall för att styra de intryck som andra, framförallt folk de inte kände särskilt väl/aldrig träffat förut, får av dem. Medan många påstod att det var viktigt att vara fysiskt bekväm i de kläderna de bar, var det fortfarande viktigt att till viss del passa in i den sociala inramningen. Att bära svart var bekvämt och så även mjukisbyxor - ett plagg som fick symbolisera det interna dilemmat kring klädval hos informanterna och ledde till en diskussion om privat och offentligt.

Nyckelord: Socialantropologi, klädval, vardag, styra intryck, bekvämlighet, färg

Tack

Jag vill rikta ett stort tack till de sju kvinnor som tog sig tid att besvara och diskutera frågor om kläder. Era svar bidrog med många intressanta tankar kring klädval, anpassning och intryck i vardagen. Tack även till Annie Darefors vars illustration på första sidan fångar uppsatsens kärna. Vidare vill jag tacka mina handledare för de givande råd och kunskap de delat med sig av. Slutligen ska föräldrarna mina tackas för den uppmuntran och varma stöttning de givit mig under arbetsprocessens gång!

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
2. Tidigare forskning	5
2.1 Klädstudien som inte handlar om mode	5
2.2 Kläder på fältet	6
2.3 Färg som markör	7
2.4 Klädval i vardagen	7
3. Teori	8
3.1 Intrycksstyrning	8
3.2 Färger	10
3.3 Bekvämlighet	11
4. Metod	12
4.1 Insamling av data	12
4.2 Urval	14
4.3 Etik och Kritik	16
4.4 Presentation av informanterna	17
5. “Det är väl klart att jag bryr mig om hur andra ser mig”	18
5.1 Medvetna klädval	18
5.2 “Det låter så ofeministiskt att klä sig för andra - men det gör jag ju”	21
5.3 Att växa upp och ur	23
5.4 Mod(e)igt	24
5.5 Det ska vara “clean”	25
5.6 Dömd på förhand	27
5.7 Att vara propert klädd	28
5.8 “Jag känner mig naken i dem”	30
5.8.1 “Han får inte se mig i mjukisbyxor”	32
5.8.2 Sårbar inför andras blickar	33
Ett vågat steg utanför?	34
Bibliografi	37
Appendix	38
Intervjuguide	38

1. Inledning

Vissa dagar ser jag henne. Hon vars djupblåa pälsjacka sticker ut lite mer än andra. Damen vars byxor och basker är blåa och så även hennes rullande dramaten. Det har slagit mig, när jag några gånger sett henne på stan, vilket intryck hon gör. Även om hon inte är del av denna intervjustudie fick hon mig att reflektera på vilket sätt kläder och olika förväntningar styr våra vardagliga liv. Funderingar som “vilka färger använder människan för att ge ett seriöst intryck?” eller “till vilken grad är man villig att anpassa sina klädval till omgivningen?” ledde mig till den mångfacetterade frågan om klädval i vardagen.

Med klädval syftar jag till den tankeprocess som sker när en person dagligen väljer kläder från garderoben innan hen ska någonstans. Ett val som är, i mycket breda termer, en produkt av vår samtid. Inledningen om den blåa damen illustrerar en bild av att ta ett vågat steg utanför. Utanför normer som inkräktar eller kanske utanför sin personliga komfortzon. Hur människan ständigt anpassar sig till sin omgivning för att vara socialt accepterad är en konst i sig (Goffman, 2014). Även om klädvalen i grund och botten är präglade av ens personliga stil, ålder (eller inte), intressen eller dagshumör lever människan trots allt inte i vakuum. Med influenser från populärkultur och varandra finner vi ett sätt att klä oss - ett sätt att framställa oss själva, ett sätt att stå ut eller smälta in. Vad tar individer hänsyn till när de klär sig i vardagen? Är det viktigare att offra sin egna bekvämlighet för att passa in? Hur förhåller sig individen till sin egna stil och vad samhället säger är okej? Till vilken grad klär man upp sig - och för vem? Kanske har pandemin ställt detta på sin spets? Det är funderingar som leder fram till de frågor denna uppsats behandlar.

Inför denna studie har jag till synes reflekterat kring kläders betydelse i det vardagliga livet. Medan det kan ifrågasättas varför antropologin ska ägna sig åt att studera kläder när det handlar om modevisningar och kapital anser jag att det är viktigt att förstå vilken roll kläderna spelar i sociala kontexter. Jag kommer därmed inte studera det som kanske är mest uppenbart inom klädforskningen, som exempelvis konsumtion eller identitet. Utan uppsatsen kommer med ett holistiskt perspektiv undersöka unga kvinnors klädval i vardagen med hjälp av antropologen och författaren Erving Goffmans klassiska teori om intrycksstyrning kombinerat med etnografiska resonemang om färg och bekvämlighet, samt en kort analys om att känna sig iakttagen (Foucault, 1995). Att studera hur människan väljer kläder i den privata

sfären menar Daniel Miller och Sophie Woodward (2007) är ett nyare perspektiv inom den antropologiska forskningen, och det är denna region jag är intresserad av att studera.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att få en djupare förståelse för hur unga kvinnor tänker kring klädval i vardagen. Detta är intressant för antropologisk forskning då det tidigare inte har forskats så länge om just kläder och mode, även om det är en illustrativ indikator på samtidens kulturella normer och värderingar. Med denna uppsats vill jag inte bara visa på att kläder och den roll som de spelar i samhället influerar den bild människor får av varandra, utan även demonstrera de vardagssituationer där unga kvinnor ställs inför interna dilemman - mellan sig själva och samhället - som i sin tur påverkar klädvalen de gör. Med bakgrund till detta är mina två huvudsakliga frågeställningar:

- *Vilka faktorer tar unga kvinnor särskilt hänsyn till när de väljer kläder i vardagen?*
- *På vilket sätt tar sig detta uttryck i?*

2. Tidigare forskning

Trots att antropologins kärna handlar om att studera olika kulturer och dess symboler, ritualer och normer har mode och kläder inte tagit en framstående plats inom forskningen (Eicher, 2000). Frågor som socialpsykologin ställer som exempelvis "hur lär sig folk att klä sig", vilka influenser har dem etc. ligger nära det socialantropologin kan, och till viss utsträckning har studerat. Då syftet med studien är att studera hur kvinnor väljer kläder i vardagen ska jag i detta avsnitt därmed presentera hur forskningsfältet kring mode och människans förhållande till kläder samt att klä sig i vardagen har sett ut inom socialantropologin.

2.1 Klädstudien som inte handlar om mode

Innan jag presenterar hur antropologin har forskat inom kläder vill jag förklara varför jag inte skriver om just mode. Ordet översätts till "något som är rätt i tiden", dvs det som är modernt,

trendigt och önskvärt “just nu”¹. Det var redan på 1800-talet som mode fick en annan betydelse än vad den hade tidigare (Teunissen, 2013:207). Istället för att kungligheter och adelsmän tillsammans med sina kläder stod i strålkastarljuset började det bli accepterat för “vanligt” folk att uttrycka sin identitet genom kläder (Teunissen, 2013:207.). Vidare blev stadsgatorna och det offentliga utrymmet en plats där människorna kunde iaktta andra och deras klädsel - det som så småningom har kommit att kallas “streetfashion” (Teunissen, 2013:207). Teunissen (2013:206) beskriver att det skedde en markant förändring inom modekulturen på 1960-talet då det gick från något som man bär för att få uppmärksamhet till att handla om något mer abstrakt. Modevisningar blev mer konceptualistiska och avant-garde och designers uttryckte samhällskritik genom deras klädkollektioner (Teunissen, 2013:206). Det ser modevärlden än idag där många designers ofta har en fråga de brinner för, t.ex. miljö och överkonsumtion (motsägelsefullt kan hävdas) eller om inkludering och jämställdhet.

Modevetenskap innefattar allt från textil till trender och skor till ränder, det är därför relevant i min studie att ha en kort bakgrund av vad mode är och har varit, för att i sin tur studera människorna i kläderna, klädernas sociala mening och *varför* kvinnorna väljer de kläder de gör i vardagen. Även fast det är intressant att studera varför de från början har införskaffat sig ett visst plagg är mode i sig inte huvudobjektet i min studie. Det denna studie ämnar att undersöka är om och i så fall hur individen anpassar sina klädval till hennes sociala sammanhang, samt att förstå hur hon förhåller sig till att vara bekväm. Det är alltså inte modet i sig utan hur kvinnorna förhåller sig till omgivningen - och de själva.

2.2 Kläder på fältet

I de allra tidigaste etnografiska studierna av bl.a. den polsk-brittiske antropologen Bronislaw Malinowski (1922) dokumenterar han hur människorna på t.ex. Trobriandöarna klär sig. Gemensamt för honom och för många andra antropologer är att de beskriver hur kläderna ser ut, när och på vilket sätt de används (ofta med fokus på ritualer) samt vad de har för betydelse. Men kläderna tenderar att inte vara huvudsyftet med dessa studier. Även om de, i många etnografiska studier, beskriver personernas kläder är det ofta som komplement för att läsaren ska få en helhetsförståelse för den kulturanthropologen har observerat (holistiskt perspektiv). Senare har antropologer som Ronald A. Schwarz (1979:23) presenterat olika

¹ “Mode”, Nationalencyklopedin (hämtad 28/12-2021).

teorier kring varför människan började klä sig, vad kläder fyller för funktion och diskuterar sedan vad t.ex. olika mönster/plagg symboliserar. Med detta sagt har det gjorts antropologiska studier med kläder som huvudsyfte över hela världen. I artikeln “The World in dress” diskuterar Karen Tranberg Hansen hur folk i olika världsdelar förhåller sig till färg, mönster och att klä upp sig till olika sammanhang (2004). Även om jag inte refererar till Tranberg Hansens (2004) forskning i analysen har hennes studie fungerat som ett jämförande perspektiv som ger lite distans till klädkulturen i västvärlden.

2.3 Färg som markör

Inom antropologin har det i modern tid tvärvetenskapligt forskats om kläder och färg, detta ofta med ett genusperspektiv (se Ambjörnsson, 2004; 2011) och ett kulturhistoriskt perspektiv (se Jacobson, 2009). Den amerikanska modehistoriken Valerie Steele anses ha särskilt banat väg för modevetenskap och bidragit till modeforskningen med böcker om exempelvis den symboloadningen rosa har och hur denna har skiftats². Likt Steele har Fanny Ambjörnsson, socialantropolog vid Stockholms universitet, forskat kring hur färgen rosa “den farliga färgen” skapar och upprätthåller normer kring genus (2011). Teorier om färg och kläder har visat sig vara aktuell inom den antropologiska och etnografiska forskningen, och därmed relevant för min studie om kläder. För vad vore människan utan färg?

2.4 Klädval i vardagen

Den forskning som ligger närmast i linje med min studie är den som Miller och Woodward har gjort (2007; 2012). I *Manifesto for a study of denim* (2007) diskuterar Miller och Woodward hur denim, något som är en sådan självklar³ del i folks garderob över hela världen, fyller flera nyckelfunktioner i vardagen. Artikeln presenterar två fallstudier från Brasilien och England. Med ett tidsspänn på 15 månader har samma antropologer även i boken *Blue Jeans* (2012) gjort en djupgående etnografisk studie om hur kvinnor i England väljer kläder i vardagen och använder begreppet bekvämlighet som ett av analysverktygen (Miller & Woodward, 2012). Båda studier har gjort deltagande observationer i kvinnornas sovrum där de får höra i realtid hur kvinnorna resonerar kring olika plagg. Även forskaren Roberta

² <https://www.fitnyc.edu/museum/about/director.php> (Hämtad 3/1-2022)

³ De förklarar jeans som “blindingly obvious”

Sassatelli (2011) intervjuade sina informanter hemma hos dem i modehuvudstaden Milan, särskilt i deras sovrum där informanterna hade nära tillgång till garderoben för att kunna visa olika plagg. Miller och Woodwards (2007; 2012) forskning som jag särskilt tagit inspiration av är den om denimjeans, medan de även ställer tänkvärda frågor om vilken påverkan normer har på klädval. Studierna diskuterar problem om konformitet, självsäkerhet, kroppsideal, ångest - något som andra antropologiska studier inom mode inte undersökt i så stor utsträckning. Dessa studier är relevanta i min analys då de framställer ett vardagsperspektiv med en synvinkel från bakom kulisserna.

Gemensamt för många av de antropologiska studierna som på något sätt studerar kläder är sociala kategorier som genus, sexualitet och klass ett återkommande tema. Så även den metodologiska ansatsen där deltagande observation verkat mest gynnsam då den producerat djupgående diskussioner om människors förhållande - på ett eller annat sätt - till kläder. Att arbeta på fältet under en längre tid för att samla in material för de även samman.

3. Teori

I det här avsnittet kommer jag presentera de teoretiska ramarna som tillsammans med min insamlade empiri kommer utgöra uppsatsens analys. Goffmans (2014) teori om intrycksstyrning redovisas först. Sedan kommer en presentation om färg, med fokus på framför allt rosa och svart, och hur genus är starkt förknippat med dem (Ambjörnsson, 2011; Jacobson, 2009). Därefter redogörs det för Miller och Woodwards (2012) resonemang kring termen bekvämlighet tillsammans med en kortfattad presentation om den franska sociologen Michel Foucaults (1995) teori om övervakning. Denna teori kommer förklaras mer djupgående i samband med analysen under avsnitt 5.8.1 i diskussionen kring mjukisbyxor. Slutligen kommer en kort sammanfattning om hur dessa teorier och begrepp hänger samman.

3.1 Intrycksstyrning

Alla människor spelar olika roller i sina liv. Hemma finns det, förmodligen, utrymme att vara sig själv utan att tänka på hur man framstår inför utomstående. Ska man däremot träffa kompisar för en middag eller gå på affären "behöver" man förmodligen tänka på hur man framställer sig själv för att göra ett gott intryck, även om man så bara ska köpa en glass. Det

är denna kontrast mellan att befinna sig ute i olika sociala sammanhang och i ens trygga sfär som Erving Goffmans resonemang om det dramaturgiska vardagslivet skildras (2014).

Med ett dramaturgiskt perspektiv baserat i teaterns terminologi presenterar Goffman (2014) teorier kring hur individen etablerar sitt "jag" (sin identitet) och ständigt anpassar sig, genom olika mekanismer, i vardagen för att passa in i den sociala kontexten hen befinner sig i. Goffman (2014) skiljer på individen som uppträder och *publiken*, de som tar del av framträdandet. För att kunna studera hur individen arbetar för att möta och upprätthålla de förväntningar och normer som finns hos *publiken* refererar Goffman (2014) till det han kallar för *inramning*. Detta är en platsbunden kontext med en särskild *publik* som innefattar en främre och bakre region (Goffman, 2014:30,97). Den *främre* regionen förklaras som den plats där individen uppträder på "scen" inför en särskild publik utifrån deras samt kulturella normer och förväntningar som genomsyrar kontextens "väggar" (Goffman, 2014:97). Aktörens mål här är att styra intryck och presentera ett idealiserat "jag" och således övertyga publiken om den *roll* som hen spelar (Goffman, 2014:114). Detta görs genom att prata, klä och föra sig i enlighet med kontextens och publikens förväntningar⁴ (Goffman, 2014).

I dessa sociala sammanhang (inramningen) finns dekor, möbler, ljus och annan rekvisita som skapar en viss atmosfär, precis som de kulisser på en teaterföreställning gör (Goffman, 2014:29). När rekvisitan inte används förvaras den ofta i den *bakre regionen*, denna förklarar Goffman är platsen där individen förbereder sig *inför* ett framträdande (2014:102). I denna avskilda region kan det också finnas särskilda normer men till skillnad från den främre regionen finns det inte en publik som förväntar sig att individen ska uppträda på ett särskilt sätt (Goffman, 2014:102). Till skillnad från den främre regionen har den bakre en mer informell jargong (Goffman, 2014:115). Goffman poängterar att det finns olika risker att framträdandet i den främre regionen störs på ett eller annat sätt vilket således kan stjälpa intrycket som individen försöker framföra (2014:181f.). En framställingsstörning som är relevant i min analys är den som Goffman refererar till som *olägligt intrång* (Goffman, 2014:182f.). Denna syftar till den situation då en utomstående, t.ex. en del av publiken, råkar medvetet eller omedvetet befinna sig i den bakre regionen och ser aktören förbereda sig inför framträdandet (Goffman, 2014:182f.). Problemet blir således att aktören inte har kontroll över det intryck som ska styras.

⁴ Något som blev särskilt påtagligt då jag under en månads tid jobbade i både den bakre och främre regionen vid en teaterföreställning (fastän *inte* som skådespelare!).

Även om centralpunkten i det dramaturgiska perspektivet är att framförallt “behärska röst och ansiktsuttryck” menar Goffman att även kläderna utgör en viktig aspekt för att styra intryck (2014:189). Därför är detta perspektiv relevant för min studie för att analysera informanternas redogörelser om att göra medvetna klädval i vardagen.

3.2 Färger

Ett ytterligare avseende av intrycksstyrning genom klädval är den som handlar om färg. För att återkoppla till uppsatsens inledning om den blåa damen kan det funderas över vad andra får för intryck av henne baserat på den helblåa outfiten. I detta avsnitt kommer jag redogöra för etnologen Maja Jacobson och hennes diskussion om färg utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv i boken *Färgen gör människan* (2009). Hon skriver om färgers skiftande betydelse genom olika decennier och vad de säger om den samtid och verklighet. Samt kommer Ambjörnssons diskussion från *Rosa : den farliga färgen* (2011) presenteras. Analysen kring informanternas förhållande till färger vid klädval kommer därmed baseras i Ambjörnssons (2011) och Jacobsons (2009) litteratur.

Ambjörnsson (2011:15f.) skriver om föräldrars syn på att klä sina barn i rosa; vad färgen betyder för dem och hur stereotypiska könsroller upprätthålls genom val av kläder. Hon undersöker vad det finns för attityder mot den rosa färgen och hur dessa uppstår vid ung ålder (Ambjörnsson, 2011). Att tjejer ska kläs i rosa och killar i blått⁵ är, som även Jacobson beskriver, ett relativt nytt “fenomen” som blev tydligt på 1990-talet (2009:250f.). Det var vid den tredje våg av feminism som de större klädbutikskedjorna som exempelvis H&M och Lindex “gjorde genus” som könsskillnader blev tydligt på barnavdelningen (Ambjörnsson, 2011: 24,25, 35). Den rosa färgen, tillsammans med ljusa pastellfärger och glittriga feer, målade “tjejsidan” medan mörkare färger som blått, brunt och grått tillsammans med drakar överskuggade killarnas “sida” (Ambjörnsson, 2011:24). Redan innan barnet föds socialiseras de in i en värld där det ljusa, fluffiga och runda associeras till femininitet och det hårda, mörka och kantiga ingjuts i killars beteende men även stil. Ambjörnsson konstaterar att färg är en sådan stark genusmarkör där särskilt rosa genererar starka känslor hos människor

⁵ Historiskt sett var det männen som bar färger som lila, rött, rosa då de var de dyraste färgerna (Jacobson, 2009:36).

(2011:61). Flera av Ambjörnssons exempel från hennes etnografiska studie på skolor visar på att det finns en hierarki bland färgerna där rosa - den kvinnligt kodade färgen - konstateras ha låg status jämfört med de mer "maskulina" mörka färgerna (2011: 62f.).

Vidare förklarar Jacobson (2009) svart som "nattens, dödens och syndens färg" (s 28). En "icke-färg" som absorberar allt ljus och som i många kulturer har en negativ klang (Jacobson, 2009:30). Medan det traditionella, inom kristendomen, är att alla bär svart/mörkt vid begravningar är det samtidigt en färg som i andra sammanhang associeras till mystik och sensualism (Jacobson, 2009:30). Svart är en multifacetterad och flexibel färg som kan klädmässigt användas i många olika sammanhang vare sig det handlar om att visa solidaritet med en fråga/grupp etc. eller att själv protestera mot något (Jacobson, 2009). Då svart och mörkare toner är ett val många av mina informanter återkommer till är det något jag kommer diskutera i analysen. Vidare fungerar Ambjörnssons (2011) och Jacobsons (2009) resonemang som bra förståelser och förklaringar för varför rosa uppfattas som det gör idag. Detta kommer vara relevant vid analysen av informanternas svar om varför många av dem inte bär rosa eller färgglatt. Några känner sig kanske inte *bekväma* med att vistas ute i färgglada kläder? Kanske vill de inte dra till sig uppmärksamhet? Färg är som förstått ett medel för att smälta in eller sticka ut.

3.3 Bekvämlighet

Detta avsnitt kommer handla om hur tre typer av bekvämlighet styr människans val av kläder i vardagen (Miller & Woodward, 2012). I boken *Blue Jeans* (2012) utforskar Miller och Woodward personer i Norra London och deras relation till denimjeans. När deras informanter berättade varför och till vilka sammanhang de bar jeans var det tydligt att bekvämlighet var en avgörande faktor, samt anledningen till att de bar jeans. Vad som är bekvämt för en person behöver inte passa in i den kommersiella ramen för bekvämlighet (Miller & Woodward, 2012:65,73).

Att vara bekväm kan i första hand associeras till den *fysiska* känslan av att något sitter skönt på kroppen, i detta fall ett par ingångna jeans (Miller & Woodward, 2012: 65). Vidare menar Miller och Woodward (2012:65) på att komfort är något utöver känslan av tyget på din hud, utöver mjukheten som värmer din kropp eller jeans som sätter stopp. Miller och Woodward

studerar hur jeans har kommit till att ses som praktiska, även om det är ett plagg som de menar inte skulle vara tåligare än något annat (2012:70). Likaså är den *sociala* bekvämligheten viktig (Miller & Woodward, 2012:72). Denna handlar om att känna sig accepterad - i de kläder man bär - av omgivningen i ett socialt sammanhang. Då många personer är väldigt självmedvetna när de visar sig offentligt blir många obekväma när de även utsätts för blickar från andra, vare sig de är medvetna eller omedvetna från sändaren (Miller & Woodward, 2012:72). Oavsett intention är det många som i den sociala situationen kanske ifrågasätter sitt val av kläder eller även sin kropp och därmed hamnar i en orolig sinnesstämning - vilket leder till social diskomfort (Miller & Woodward, 2012:72). Att ständigt oroa sig för hur andra ska uppfatta en relaterar till Foucaults teori om övervakning, som syftar till att individen agerar utifrån vetskapen att hen *kan* vara bevakad av andra (1995). Denna kommer jag presentera mer utförligt i analysen.

Trots att det är tre olika teoretiska perspektiv som vid ytan skiljer sig åt finns det gemensamma nämnare som gör att de passar att kombinera vid analys. Färg är ett sätt att styra intryck på, samtidigt som färg är ett sätt att sticka ut och kanske bryta normer eller att passa in och vara socialt bekväm. Att vara socialt bekväm kan även jämföras med intrycksstyrning då det är ett sätt att anpassa sig till ett socialt sammanhang och i detta fall genom kläder.

4. Metod

Jag kommer i detta avsnitt presentera hur jag har gått tillväga med min datainsamling och kommer sedan ha en diskussion kring etiska dilemman och vad som hade, metodologiskt sett, kunnat göras annorlunda vid en framtida studie. Slutligen kommer jag även kort presentera mina informanter för att ge viss kontext till resultatet.

4.1 Insamling av data

För att kunna besvara uppsatsens frågeställningar har jag gjort sju stycken intervjuer med kvinnor i 20-årsåldern som genomfördes i maj 2021. Intervjun är en mellanmänsklig metod där forskaren är i direktkontakt med dem hen studerar (Aspers, 2011:33). En av intervjuerna till uppsatsens studie genomfördes "live" (dvs. ansikte mot ansikte), en informant svarade på

frågorna skriftligt och resterande intervjuer genomfördes digitalt på mötesplatsen Zoom. Intervjuerna pågick mellan 26 minuter till 1,5 timme. När intervjun skulle genomföras pratade vi en stund innan inspelningen startade. Trots att majoriteten av intervjuerna genomfördes digitalt var det till fördel att spela in ljud och bild vilket var hjälpsamt för mig i efterhand att även kunna studera kroppsspråket. En uppenbar fördel med att kunna se informanterna, fastän genom en skärm, under intervjun är att jag som intervjuare får en mer nyanserad bild (bokstavligt talat) om hur informanterna pratar om ämnet, detta främst genom deras kroppsspråk och ton i rösten. Den kvalitativa forskningsansatsen grundar sig i att förstå ett fenomen eller en viss grupp i samhället (Aspers, 2011:33); i denna uppsats är jag intresserad av att förstå hur dessa kvinnor relaterar till bland annat färg, könscoder och olika plagg och dess material. Till skillnad från det kvantitativa tillvägagångssättet står de enskilda personerna och deras erfarenheter och resonemang i centrum av forskningsfrågan. Det handlar alltså *inte* om att generalisera ett resultat som görs inom den kvantitativa forskningen (Aspers, 2011:33f.).

Inför datainsamlingen gjorde jag en intervjuguide med utgångspunkt i tre olika teman som intervjufrågorna sedan inspirerades av. Dessa var; *anpassning* (till olika vardagssituationer), *fördomar*, *symboler*. Intervjuguiden följde jag någorlunda under intervjuns gång men sonderingsfrågorna, då man återkopplar till något informanten redan sagt och ber denne fördjupa svaret, varierade beroende på vad de svarade (Bryman, 2011:423). Inledningsvis ställde jag däremot ett par bredare frågor för att på ett ungefär kartlägga vad personen har för intresse av kläder, varav den ena handlade om att de skulle beskriva sin stil/vad som har inspirerat den samt om att svara på om de “är någon som tänker medvetet på dina klädval i vardagen?” (Bryman, 2011:423). Dessa inledande frågor resulterade relativt snabbt i de resonemang som kom att präglade intervjun. Vidare följde några direkta frågor som exempelvis “vad är viktigt att ta hänsyn till när du ska välja kläder till; jobbet, skolan och affären”. I efterhand insåg jag att just denna fråga är lite ledande då jag, som format frågorna, redan *antar* att informanterna i någon grad anpassar sig.

För den här studien ansåg jag att det passade bäst med den semistrukturerade intervjuformen då jag från början inte hade en tydlig frågeställning utan några olika som var mer explorativa. En semistrukturerad intervju kännetecknas av att ha olika teman som intervjuaren utgår ifrån för att sedan utveckla frågor (Aspers, 2011:143), som jag presenterade i föregående stycke. Under intervjuns gång är det inte viktigast i en sådan intervju att följa frågorna exakt i den

ordning som står, utan vissa frågor ställs och vissa inte beroende på informantens svar och interaktionen däremellan (Aspers, 2011:143). Detta resulterade i att jag och mina informanter hade en mer djupgående dialog.

En fördel med den kvalitativa intervjuformen är att informanterna kan intervjuas mer än en gång - jag kunde därmed återkomma till mina informanter om det var något jag glömt att fråga eller för att t.ex. få ett förtydligande av något svar (Bryman, 2011:413f.). Detta gjorde jag några gånger genom att skicka ett meddelande varav de svarade i skrift. Intervjuformen som användes för att samla in data upplevde jag fungerade bra till just denna studie då klädval i vardagen är ett brett ämne som kan ha olika inriktningar och resultera i väldigt olika svar. Med friheten som den kvalitativa inramningen gav kunde jag som intervjuare tillsammans med informanterna utforska ämnet på ett annat sätt än om det hade varit kvantitativt eller till och med en strukturerad intervju (Bryman, 2011:413). Trots detta var det många informanter som hade liknande tankar.

4.2 Urval

Jag har intervjuat sju kvinnor som vid intervjutillfället var i 20 årsåldern, de är studenter och/eller jobbar. Informanterna är från Lunds kommun eller har åtminstone bott här i fem år. Eftersom jag kände kvinnorna sedan innan hade jag en förförståelse om vad deras personliga stil är samt en aning om deras förhållande till kläder. Det underlättade också att jag kunde nå informanterna och utföra intervjuerna med kort framförhållning, vilket innebar att det blev ett bekvämlighetsurval då jag enkelt hade tillträde till fältet (Aspers, 2011:66; Bryman, 2011:433). Att vi även tillhör samma generation är en fördel då jag har en ganska bra förförståelse för vad mina informanter har för kulturella referensramar och erfarenheter som i olika grad påverkar deras syn och relation till kläder. Hade jag däremot intervjuat personer som jag inte kände personligen hade jag inte haft samma uppfattning om deras förhållande till kläder. Intervjusamtalen hade kanske inte varit av den dialogiska typen, vilket i sig kan både vara en fördel eller en mindre nackdel. För den här uppsatsens syfte anser jag att det faktum att jag som intervjuare kände informanterna, inte spelade någon avgörande roll i datainsamlingen och dess resultat då det t.ex. inte är ett etiskt känsligt ämne⁶. En fördel med

⁶ Självklart kan kläder vara ett känsligt ämne för många då det bl.a. innefattar frågor om identitet, såsom självbild, eller kan påminna om ett särskilt minne. När jag däremot refererar till "etiskt känsligt ämne" syftar jag på de studier som exempelvis studerar personer som befinner sig i en problematisk situation. Exempel på en sådan studie är den som John M. Coggeshall gjorde på ett fängelse i Illinois, USA, där han observerade fångar (Coggeshall, 2004:140f.).

att känna informanterna var att det var enkelt att diskutera ämnet vilket medförde andra resonemang än vad jag hade väntat mig, samt att jag lätt kunde återkomma till dem var det något jag undrade kring intervjun.

Ambjörnsson (2004:26) poängterar vikten av att studera tjejer i förhållande till tjejer, och inte skapa en polarisering genom att jämföra med killar. Jag har i min studie avgränsat mitt fokus till "bara" kvinnor med motivationen att gruppen i sig innefattar så många olika erfarenheter och resonemang att det ger mig möjlighet att djupdyka i kvinnornas svar. Således kan jag jämföra kvinnorna inom gruppen, till skillnad från att jämföra mot en annan grupp (Ambjörnsson, 2004:27).

Inom samhällsvetenskapliga ämnen, särskilt t.ex. socialpsykologi och beteendevetenskap, har det ofta skrivits om ungdomskulturer, och detta av en anledning. Det är en speciell grupp i den mån att tonåringarna fortfarande utvecklas och skapar/experimenterar med sin egen identitet. I kontrast till detta så är det intressant att studera 20-åringar då de "just" växt ur den perioden och är kanske inte lika beroende av t.ex. föräldrar. Många har nu en egen ekonomi och bygger i olika takt upp ett självständigt liv. 20-åringarna befinner sig i ett limbo. Visserligen börjar många jobba: de tjänar egna pengar som de sedan kan investera i egna klädköp, kanske har de till och med en egen familj. Emellertid är det många som fortfarande är beroende av andra, t.ex. föräldrar, på olika sätt. Varför det är intressant att studera denna åldersgrupp baserar jag i dessa funderingar samt faktum att många 20-åringar har kanske funnit en självsäkerhet som de inte hade när de var yngre. Utifrån detta är det intressant att se om dessa kvinnor ändå känner ett behov av att anpassa sig till olika vardagssituationer "trots att" man i många fall känner sig trygg, eller i alla fall tryggare, i sig själv än i ungdomen.

Till skillnad från det klassiska etnografiska fältarbetet som Malinowski (1922) företrädde, som framförallt innebär deltagande observation, har jag inte "åkt ut" till en främmande plats med en annan kultur än min egen för att samla in empiriskt material. Förutom att det kollektiva resandet har varit en begränsad verklighet sedan Covid-19 pandemins start har jag varit intresserad av att studera människor som bor, eller bott, i Lund (där jag själv bott sedan 2008) och har överlag liknande kulturella referenser. Lund som fält är, förutom bekvämlighetsurvalet, en intressant stad att ha som utgångspunkt för denna uppsats då det är en studentstad med människor från hela världen, trots att staden inte är så stor. Jag har alltså inte gjort en förstudie för att kartlägga fältet innan den undersöks "på riktigt" (Aspers,

2011:78). Det är viktigt att poängtera vilka förutsättningar man som forskare har i en sådan här studie och reflektera kring den blindheten man kan ha för kulturen man lever i.

4.3 Etik och Kritik

Att vara medveten om sin roll som forskare på fältet är en viktig aspekt att fundera över när man gör en deltagande observation eller intervju. Att vara transparent inför dem vars kultur och tankar man ska undersöka är av största vikt, vare sig det handlar om personer man känner eller inte. Som forskare i den här uppsatsen mötte jag själv inte många etiska dilemman som uppstod under forskningsprocessen, förmodligen för att det inte är ett uppenbart känsligt eller problematiskt ämne. Däremot var det, som med alla andra studier, viktigt att från början vara öppen och tydlig med informanterna vad det var för typ av studie de skulle vara del av (*informationskravet*), jag berättade alltså uppsatsens syfte och vid upprepade tillfällen påminde om att de förblir anonyma och kan avbryta sin medverkan när de vill; *samtyckeskravet* samt *konfidentialitetskravet* (Bryman, 2011:131-132). Ett mindre etiskt dilemma kom däremot när jag, i nästkommande avsnitt, skulle presentera informanterna för att läsaren ska få en viss kontext när de sedan läser analysen. En svårighet var att avgöra vilken information är för personlig som hade kunnat spåras till den specifika personen. Detta blir problematiskt då jag särskilt lovat informanterna att vara anonyma.

Att "endast" intervju sju personer ger inte en representativ bild av hur unga vuxna från Lund och närområdet resonerar när det gäller klädval i förhållande till vardagliga sammanhang. Även om syftet med kvalitativa metoder *inte* handlar om att ge en generaliserad bild av en viss grupp i samhället kan en variant vara att intervju fler personer. Detta skulle generera mer empiriskt, och kanske mer varierad, underlag för en analys. Däremot skulle det praktiskt sett vara mer tidskrävande i och med fler intervjuer att transkribera. Jag har valt att intervju färre personer då jag utifrån de samtalen fått en djupare förståelse för hur de resonerar kring klädval i vardagen.

4.4 Presentation av informanterna

Här nedan introduceras studiens informanter med namn (pseudonymer), ålder samt en kort mening om vad som har influerat deras stil.

- *Cleo* är 22 år och beskriver sig vara modeintresserad. Hollywood med dess filmer och blockbusters berättar hon har influerat hennes stil, även anime och musik. Cleo gillar dessutom att skapa egna kläder.
- Även 20-åriga *Mathilda* har en passion för det kreativa som t.ex. måleri och fotografi. Hon berättar att hennes stil särskilt influeras av unga vuxna och sociala medier där influencers delar rabattkoder, men menar även på att hon inspireras av kompisar eller ser någon på stan vars stil man gillar.
- *Alice*, som är 22 år, uttrycker sig gärna konstnärligt; både genom att rita och spela musik. När jag frågar Alice om vad som har influerat hennes stil svarar hon att det är nog omöjligt att inte påverkas av trender, men menar också att hon tar på sig det hon känner sig bekväm i - helst i svart.
- *Julie* är 21 år och när hon inte jobbar eller pluggar gillar hon bl.a. att virka. Efter att ha testat många olika stilar har hon insett vad hon trivs i - och menar på att utöver trenderna hon ser på nätet är det hon själv som influerar hennes stil.
- För 22-åriga *Cornelia* är naturen, gemenskap och att resa en meningsfull del av hennes liv. Hon berättar vidare att om hon ser något fint och roligt plagg köper hon det men "jag köper inte en beige tröja för att alla andra har det".
- 22-åriga *Zoe* är en person som särskilt tänker på klimatsmarta val, som därmed uppskattar second-hand kläder och "tycker det är lite gulligt att man kan klä sig i sina föräldrars kläder".
- *Sally*, 29 år, har länge dansat. Hennes stil har framförallt influerats av sociala medier och filmer samt serier hon kollar på, men även människor som hon ser på stan - eller i skogen tillägger hon och skrattar. En av de bästa komplimangerna hon har fått är när någon tyckt om hennes klädstil.

Gemensamt för alla mina informanter, förutom att bo eller ha bott i Lund med omnejd, är att de har studerat minst en termin på eftergymnasial nivå. Men även har alla en kreativ sida som de gärna utforskar och uttrycker.

5. “Det är väl klart att jag bryr mig om hur andra ser mig”

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för det material som tagits fram genom studiens sju intervjuer. Informanternas svar kommer analyseras utifrån intrycksstyrning, färg och bekvämlighet som presenterades i föregående kapitel, samt med en kortare diskussion om att känna sig iakttagen (Foucault, 1995) och hur detta styr kvinnornas klädval i vardagen.

5.1 Medvetna klädval

När jag intervjuade mina informanter ville jag få en inblick i hur de tänker när de väljer kläder från sin egna garderob innan de ska ut någonstans. Inte de val som görs i affären eller när det beställs på nätet. Alla informanter hävdar att de absolut gör ett medvetet klädval baserat på den sociala kontexten de ska befinna sig i, även om Alice poängterar att “det är inte så att medvetet klädval alltid ligger i linje av vad som är snyggt, ett medvetet klädval; det kan se skit ut”. Julie menar på att ens klädval är ett viktigt verktyg för att visa ens identitet. Kläderna menar Goffman är en del av en individs *personliga fasad*, de detaljer som karaktäriserar en individ, och det som andra förväntar sig av denne oavsett social kontext (2014:30). När Julie därmed ska träffa någon som inte är familj, och som kanske förväntar sig en viss stil av henne, gör hon i nästan alla situationer ett medvetet klädval - för att själv känna sig bekväm men även för att passa in i sammanhanget. Liknande berättar Cleo då hon tänker väldigt mycket kring klädvalet om hon t.ex. ska till en finare bjudning, kanske en första dejt eller en anställningsintervju. Den sistnämnda situationen är ett klassiskt exempel på när det sker en intrycksstyrning och den intervjuade är noga och försiktig i sättet hen uppför och klär sig (Goffman, 2014:196).

Inramningen för anställningsintervjun är platsen där den genomförs, förmodligen på någons kontor. Här finns möbler, tavlor och kanske en växt? Allt som sätter tonen för hur den intervjuades framträdande ska gå till. I den bakre regionen, vilket kan vara utanför kontoret i ett väntrum men den jag syftar till här är hemmet, väljer mina informanter vilka kläder som de upplever passar för att ge ett professionellt intryck. Vid garderoben kan de i lugn och ro testa olika plagg och resonera kring vilket som ger ett “cleant” och seriöst intryck för att förhoppningsvis få jobbet. Zoe skulle exempelvis klä sig mer formellt men neutralt, vilket Alice instämmer med då hon själv skulle valt kostymbyxor och en t-shirt men “inget för business”. Cornelia tillägger att hon vid hennes senaste anställningsintervju hade en blus och

poängterar vikten vid att ha rena skor. “Man ska se ordentlig och uppklädd ut, men inte för överdrivet heller, så att om man blir anställd inte ger de en chock” berättar hon och skrattar till. Informanternas svar antyder att de till en anställningsintervju skulle klä sig i något enkelt och stilrent, Cornelia tillägger att det ska vara enfärgat “eller få färger så att man ser ordentlig ut”.

Väl framme i den främre regionen ska informanterna prestera inför personen som ska anställa, i Goffmans termer: publiken (2014). Vid uppträdandet, anställningsintervjun, spelar självfallet röst och ansiktsuttryck in men till stor del kläderna (Goffman, 2014:196). Sally skriver att hon absolut kan “välja att ta en finare blus istället för en hoodie för att försöka ge ett bättre intryck” på anställningsintervjuer. Vidare berättar Julie att hon vid en anställningsintervju bar en svart tröja, ett par rutiga byxor, ett bälte och en finare handväska. Hon förklarar det som att hon ville vara “lite classy men ändå inte”. Även Mathilda skulle förmodligen välja ett par “finare tygbyxor som är vardagliga, inte mjukis liksom”. Alla tre informanter beskriver deras klädval till denna situation som lite *finare*, som t.ex. en blus som anses lite lyxigare. Mathilda hävdar däremot att det beror på vilket arbete hon skulle söka till, är det till ett mer kreativt yrke skulle hon nog klätt sig “ganska vardagligt” medan hon kanske skulle tänka lite striktare kring andra jobb. Däremot är det klart att informanterna aldrig skulle gå på en anställningsintervju i mjukisbyxor. Vidare visar Sallys svar på att hoodien, som utifrån informanternas svar är så förknippat med hemmet, är ett plagg som man medvetet väljer bort. Sally menar sedan att hon kan “lika gärna dyka upp iklädd den här hoodien när jag väl fått jobbet. Eller blusen”.

Informanterna är medvetna om och poängterar själva hur viktigt första intrycket är då man bara får en chans och, enligt forskare vid New York University⁷, sju sekunder till det. Alice erkänner att hon “bryr sig om vad andra får för intryck” av henne. Redan här går det att se en trend, och då menar jag inte en modetrend, som visar på en strävan hos informanterna att framställa sig på sina egna termer och ge ett presentabelt intryck, även när det inte handlar om att få ett jobb exempelvis. Alice skrattar till när hon berättar om “de få gångerna” hon har varit på dejt och hur hon i de situationerna varit särskilt medveten om intrycket denna person får av henne. Hon vill att publiken; dejten, får uppfattningen om att hon är en “laid back person som har lite stil”. Det är återigen i den bakre regionen - hemma hos Alice - där hon

⁷ https://www.nyu.edu/about/news-publications/news/2009/march/scientists_identify_the_neural.html
(Hämtad 16/1-22)

funderar på *hur* hon vill framställa sig och vilka kläder hon därmed väljer. När hon sedan befinner sig på “de få dejterna” i främre region, om så är på ett café eller annan plats, vill hon “vara skitsnygg” och utstråla vem hon är som person. Dessa aspekter menar hon i sin tur styr vilka kläder hon väljer. Alice upplever däremot inte att hon kompromissar på sin stil i dessa situationer utan framhäver olika delar av sig själv i olika sammanhang - beroende på vilket intryck hon vill ge. Vidare berättar Sally att hon vid dessa situationer anpassar sitt klädval inom sin “Sally-zone eller något vågat steg utanför”. Detta tyder på att hon väljer kläder innanför hennes personliga bekvämlighetszon, även om Miller och Woodward (2012:78) hävdar att ens komfortzon är relativt smal. Hon poängterar att hon förmodligen inte skulle gå ifrån sin stil helt bara för att passa in “utan jag väljer alltid kläder som jag ändå tycker om och vill ha på mig”.

När Sally ska till affären, ett ställe där hon inte spenderar så mycket tid och det inte är många som hon känner, lägger hon “mindre tid på att det ska vara bekvämt eller den mest välkombinerade outfiten. Då kanske jag t.om. väljer ett par jeans som jag har en liten stund bara för att få använda dem någon gång”. Detta pekar dels på att Sally ibland upplever jeans som fysiskt obekväma men samtidigt praktiska (Miller & Woodward, 2012). Hon vill gärna att hennes outfit ska vara snygg och bekväm, men mår hon fysiskt dåligt av kläderna prioriterar hon absolut att känna sig fysiskt bekväm. Sally “tror att man bättre lever upp till sin outfit om kläderna sitter bekvämt”. Vidare menar Miller och Woodward (2012:72) på att individen bättre kan fokusera på det den avser att göra i sociala kontexter om man har kläder som passar in. Då många av deras informanter är väldigt självmedvetna om vad de har på sig bland andra är det för dem många gånger enklare att anpassa sitt klädval till den situationen, även om det kanske inte är lika fysiskt bekvämt. Med detta sagt kan det funderas kring om informanterna känner mindre ångest av att vara socialt bekväm?

När jag intervjuar Zoe har hon på sig en vit skjorta tillsammans med ett vitt linne. Hon berättar att hon anpassar sina kläder till olika situationer mer än hon tror, även om så sker omedvetet. “Man lär ju sig för att känna sig mer bekväm, mer än fysisk, socialt bekväm!”. Hon skulle inte vara bekväm om hon går ut med en fläck på tröjan och tillägger att “när man träffar mycket folk tänker man mer på det”. Hon hävdar att det är mycket lättare gå i det man har använt de senaste tre veckorna och det som man är van att klä sig i. Varpå hon menar att hon “inte vågar gå i kläder jag inte brukar gå i” och samtidigt hävdar att “nyköpta kläder kan

vara jobbigt i början”. Detta påminner om det Miller och Woodward (2007) kallar för “habitual clothing”, något jag kommer diskutera mer djupgående i nästkommande avsnitt.

5.2 “Det låter så ofeministiskt att klä sig för andra - men det gör jag ju”

Cleo berättar att hon är modeintresserad hemma men inte i samma utsträckning som när hon möter andra, och tillägger att det beror på vem hon träffar. Är det t.ex. pojkvännen som kommer över gör hon till sig lite mer då hon “tänker på vad han gillar”. När det däremot gäller hennes bröder berättar hon att det handlar mer om att ta *hänsyn* medan med andra beror det på vilket intryck Cleo vill att de ska få av henne. Hon presenterar sig på ett sådant sätt som *hon* vill, och denna intrycksstyrning sker mycket genom de klädval hon gör. Om Cleo t.ex. ska träffa en kompis och kanske deras föräldrar klär hon sig “kanske inte alldeles för punkigt den dagen (...) med mycket smink och mycket kedjor”, detta för att hon inte vill bli uppfattad som en sådan person till vardags. Möter hon istället någon för första gången tar hon på sig ett “säkrare val så att jag får en uppfattning om hur de är och vad de är okej med och hur de är som person”.

I Miller och Woodwards (2007) studie visade det sig att välja kläder hemma från garderoben var en ganska utmärkande process. I denna urvalsprocess fanns det två övergripande kriterier som kvinnorna tog hänsyn till när de valde kläder. En av dessa var “habitual clothing”, detta förklaras som de plagg kvinnorna har på sig hela tiden och därmed *vet* att de funkar i olika sammanhang - det är ett tryggt val (Miller & Woodward, 2007:340). Ett säkrare val beskriver Cleo som: “inte för mycket smink, inte väldigt röda läppar och mycket eyeliner, inte för mycket uringning, inte jättekort och jättetajt”. Då tar hon hellre en sommarklänning eller ett par jeans och en tröja för att vara på den säkra sidan. Cleos svar bekräftar resonemanget om att jeans är ett säkert plagg som hon vet accepteras i de flesta vardagliga sammanhang. Detta leder till att hon känner sig socialt bekväm, då hon upplever sig passa in, och därmed även bekväm i sig själv. Men trots detta tillägger Cleo att hon har “fått kommentarer av människor som man trott att man var säker med”. Så kanske är man aldrig helt bekväm?

Zoe och Cleo berättar att de har känt ett större behov av att klä upp sig under Covid-19 pandemin då det är mer ovanligt att gå ut vilket således innebär att de verkligen vill lägga tid på vad de har på sig. Zoe berättar t.ex. att hon i sin tur tar fram gamla kläder som hon inte

använt på länge eller vet vilka reaktioner den framkallar, vilket gör att hon blir mer kreativ i de klädval hon gör i vardagen. Något som kvinnorna i Miller och Woodwards studie kunde göra vid speciella tillställningar (2007:341). Till skillnad från föregående stycke om att välja kläder som man tror är "säkra" upplever sig informanterna leta lite längre in i garderoben i och med den nya vardagen och använda de kläder som har försummats. Medan de "säkra" plaggen är mer eller mindre en del av den vardagliga klädrutinen var det ca 62% ur garderoben som Miller och Woodward kallar för "non-habitual clothing" (2007:341). Detta är plagg som kvinnorna snarare undviker då det leder till att de ibland ifrågasätter sin kropp i de kläderna, samt om de passar in i inramningen (Miller & Woodward, 2007:340-341). De menar här att ångesten som kvinnorna upplever grundar sig främst i personen i fråga, även om kläd- och modeindustrin är en stor anledning till människors osäkerheter och kanske vilja att passa in (Miller & Woodward, 2007:342). Ångesten kring klädvalet resulterar i att kvinnorna begränsas i att kunna uttrycka sig fritt i vilka kläder de vill, vilket gör att det är mer bekvämt att välja "habitual clothing" (Miller & Woodward, 2007:342). Även om kroppsbild inte var något jag med mina informanter särskilt diskuterade är "non-habitual clothing" ett begrepp jag anser som relevant i denna fråga om kläder som kvinnorna inte väljer för att de inte har testats i sociala sammanhang.

Vidare säger Sally att hon "vet att det är dumt att tänka för mycket på vad andra tycker, men det har jag inom mig att jag gärna gör ändå". Även om hon menar att hon nu inte bryr sig "lika mycket vad människor tycker, samtidigt som jag utvecklat den klädstil som jag trivs bra med och känner mig därmed säkrare i mina klädval". Sally har blivit mer bekväm i sig själv vilket gör att hon upplever att hon inte behöver anpassa sig till en helt annan stil bara för att passa in och vara socialt bekväm (Miller & Woodward, 2012:81). Däremot, träffar hon människor hon annars inte umgås mycket med lägger hon "mer tid och press på mig själv att leva upp till en snygg outfit". Personer som hon inte träffar så ofta, som kanske inte har koll på vad hennes stil är, lägger hon större vikt vid att ge ett bra intryck som stärker bilden av vem hon är. Däremot säger Sally att om hon ska träffa några vänner eller hennes familj behöver hon inte leva upp till någonting, då är det mer "chill" vilka kläder hon väljer. Att därmed vara socialt bekväm prioriteras högre i dessa fall - vilket gör att informanterna anpassar sitt klädval till den sociala kontexten för att inte ifrågasättas av blickar etc. (Miller & Woodward, 2012). Även detta kan förstås i förhållande till "clothing dilemma" som syftar på den interna ångesten som uppstår när förväntningarna från omgivningen, om hur man ska klä sig, möter ens personliga stil (Miller & Woodward, 2007). Eftersom kläderna är som tidigare

nämnt en del av individens personliga fasad (Goffman, 2014:30) är det kanske inte överraskande att omgivningen ofta förväntar sig att man klär sig på ett visst sätt. Detta menar jag således kan resultera i att individen inte vill gå utanför sin komfortzon och känna sig obekväma, men även vill undvika att göra de andra obekväma eller ställa till med en scen (Goffman, 2014:184). Det kan förmodas att dilemmat som uppstår här kan resultera i att individen får göra en slags förhandling i klädvalet vilket riskerar att leda till att individen inte känner sig bekväm i sig själv, även om hon anpassar sig och blir "bekväma" i det sociala sammanhanget.

5.3 Att växa upp och ur

Jag frågade informanterna om de upplever någon skillnad i sin klädstil nu från när de var yngre. Förutom att föräldrarna klädde dem med sin personliga prägel, och förmodligen i enlighet med den tidens trender och stil, var färgglatt ett återkommande tema. Cornelia berättar att hon kunde ha orangea byxor med en blå tröja och Mathilda hade t.ex. "en illröd tröja med ett par blålila randiga byxor". Vidare berättar Alice att hon "absolut haft på mig en liten hatt, med paljettband, jättefula små små glasögon, gula tajts, blå/gröna benvärmare" men poängterar att hon alltid har haft på sig exakt vad hon vill. Informanternas svar tyder på att de kläddes ofta i färg och mönster när de var yngre - något som senare kan ha påverkat; tillsammans med samhällets normer och värderingar - deras syn på färger idag. Även om majoriteten av informanterna inte dras till färg som Levi's dras till denim är det enligt Miller och Woodward (2007:340) minst lika viktigt att observera och studera de kläder som *inte* väljs från garderoben.

Både Alice och Mathilda hävdar att deras stil idag är väldigt olik den de hade när de var yngre och att det är klädkombinationer de *inte* hade haft på sig idag. De menar på att deras värderingar och personlighet har ändrats mycket vilket har speglats i deras kläder. Alice berättar att hon trivs ofta inte i att ha färgglada kläder, kjolar eller klänningar. Hon menar på att hon inte vill se "tjejig" ut men påstår sedan att hon inte vet varför hon trivs bättre i svart än i färg. Trots att rosa kan vara en storslagen färg som får Ambjörnssons informanter att känna sig fin agerar den framförallt som en genusmarkör (2011:80f.). Genom socialisation associeras den redan från barndomen i hög grad med tjejigt och gulligt vilket klassificerar den som en låg status färg (Ambjörnsson, 2011:61-63, 81). Ambjörnsson exemplifierar detta med

skolbarn som, när de ser någonting rosa, kommenterar den som “en äcklig färg” eller att de hatar den etc (2011:61-63). Att Alice därmed inte vill klä sig i färgglada kläder och framför allt kanske inte rosa kan, förutom hennes värderingar och personliga stil, tänkas ha att göra med faktum att den har fått låg status i samhället. Detta resulterar gissningsvis att hon, likt många andra informanter, medvetet eller omedvetet helst undviker den associationen. Således kan det förmodas att svart och mörkare färger har högre status då de anses vara mer maskulina. Kanske styr detta indirekt informanternas klädval i vardagen då de väljer mörka toner som associeras med makt för att ge ett mer seriöst intryck?

5.4 Mod(e)igt

Till informanterna frågade jag hur de skulle reagera om de såg en person på stan med en rosa klänning och rosa tajts. Många hävdar att de förmodligen skulle bli glada och Cleo berättar att hon skulle bli inspirerad - att våga mer av någon som banar sin egen väg. Samtidigt associerar hon hela outfiten med tjejig och liberal - något hon själv identifierar sig med. Svaret bekräftar återigen Ambjörnssons (2011) resonemang, som diskuterades i föregående avsnitt, om att rosa är så starkt associerat med flickor. Jag ställer liknande fråga fast klär den fiktiva personen med rosa byxor och en rosa kostym - för att se om intrycket informanterna får varierar beroende på vissa typer av plagg. Reaktionerna visade sig inte mycket annorlunda jämfört med första alternativet, utan färgen var densamma och det var troligen den som stod ut⁸. Cornelia uppfattar det moderiktiga klädvalet som modigt, vilket indikerar på att det är utanför normen, och berättar att hon också skulle vilja se ut så “fast i en annan färg”.

Reaktionerna på det fiktiva klädvalet är exempel på positiva sanktioner, sådana som hjälper till att upprätthålla de normer som finns i den sociala och kulturella kontexten (Goffman, 2014:98). Den chockrosa outfiten, som utifrån informanternas svar ansågs normbrytande, inspirerade dem och gav de glädje. Skulle reaktionerna (sanktionerna) däremot vara negativa, t.ex. när killar klär sig i rosa, finns det stor risk att personen som varit “normbrytande” håller sig innanför ramen av sin komfortzon (Ambjörnsson, 2011; Miller & Woodward, 2012). Vilket kan antas innebära att individen hellre anpassar sina klädval till den sociala kontexten för att vara socialt bekväm och ge ett intryck av att vara konform. Men så behöver inte alltid

⁸ Likt reaktionerna från omvärlden när en av 2000-talets största världsstjärnor offentliggjorde sin graviditet iförd en uppknäppt chockrosa vintage jacka från Chanel och ett par ljusblåa jeans. Vad klädvalet gav för intryck är en fråga med förmodligen många svar.

vara fallet. Denna diskussion är relevant för att förstå, om än en bråkdel, vilka normer och förutfattade meningar från omgivningen som kvinnorna i min studie har att förhålla sig till. Vilket således influerar i större eller mindre utsträckning vilka kläder de medvetet väljer i vardagen. Utöver detta blir det tydligt att många av informanterna själva inte lägger någon större vikt vid om *andra* utmanar normer. Utöver den fysiska, sociala och personliga bekvämligheten som Miller och Woodward beskriver finns en ytterligare del av spektrumet som handlar om att känna sig bekväm med andras handlingar och beteende - därmed även kläder (2012:77).

5.5 Det ska vara “clean”

Funktion och fysisk bekvämlighet visar sig vara viktigt när kvinnorna väljer kläder i vardagen, något som journalisterna Ebba K Von Sydow och Emilia De Poret (2017:141) menar är särskilt tydligt hos svenskar - tillsammans med neutrala färger. Dessa klädval tenderar att vara säkra, det som tidigare nämnts beskrivits som “habitual clothing”, och därmed ofta socialt bekväma (Miller & Woodward, 2007). De praktiska och fysiskt bekväma kläderna ska fungera i enlighet med informanternas mål, exempelvis när de ska arbeta (Miller & Woodward, 2012). Jobb är en del av vardagen för många av informanterna, heltid som deltid. När Julie jobbar är särskilt den fysiska aspekten av bekvämlighet viktig. Då hon jobbar med barn ser hon till att skydda huden och täcka den med kläder, samt att inte ha något ömtåligt eller värdefullt på sig. Alice berättar exempelvis att hon under sommaren skulle jobba på en restaurang och där skulle de anställda klä sig helsvart ända ner till skorna, man fick även ha ett förkläde och en t-shirt. Jag frågar henne varför det är just svarta kläder som gäller varpå hon svarar att det är för att “det inte ska synas när man får fläckar” och att “man vill ha så lite färg som möjligt så att det ser så cleant ut som möjligt”. Svaret tyder återigen på, som diskuterats under avsnitt 5.3 “att växa upp och ur”, att färg är något som bl.a. associeras med rörig. Vilket kan ge ett otydligt intryck och är därmed något informanterna försöker undvika när de väljer kläder i vardagen.

Utöver att behöva ta hänsyn till klädkoderna på jobbet är det många av informanterna som till vardags gärna klär sig i svart i kombination med andra nedtonade färger. Cornelia får uppfattningen om att det bara inte *är* en färgglad kultur i Sverige, “vi ska vara ganska lagom” menar hon. Svart är en färg som gör att man smälter in i bakgrunden, som kläderna på Alice

jobb, och ger plats åt andra för att visa solidaritet, samtidigt som en svart outfit kan vara ett statement (Jacobson, 2009:28f.). Det är en fysiskt bekväm färg som är praktisk vid arbete men är även en säker färg som aldrig går ur tiden vilket gör den till ett tryggt, socialt bekvämt, klädval för mina informanter.

Woodward och Miller (2012:70) skriver om hur denim jeans har blivit ett plagg som är satt på en piedestal - som avgudas av alla - hur slitna de än är. Här i min analys refererar jag det till som romanticism. Denimjeans har blivit det plagg som informanterna om och om väljer, framför allt då de åldras fint (Miller & Woodward, 2012:70). Ju fler år som går desto mjukare blir tyget vilket resulterar i en fysisk bekvämlighet (Miller & Woodward, 2012:70f.). Denna romantisering har dels att göra med historien som jeans berättar, liksom tiden som tinar bort gör även den klassiska djupblåa färgen när den bleknar (Miller & Woodward, 2012:71). Även om jag vid mina intervjuer initialt inte frågade om jeans⁹, vill jag härmed göra en jämförelse med svarta kläder då det verkar vara den färg som informanterna, med hjälp av samhällets influenser, romantiserar. Liksom jeans är det en färg som är flexibel och passar till så många sammanhang. Den är tålig då den klarar av att bli smutsig - vilket är tacksamt på exempelvis jobb. Dessutom är det en mörk ton som kan vara både bakgrund och förgrund, en som på ett effektivt sätt kan styra intryck. Detta pekar på att svart, färg som ton, är ett bekvämt klädval för informanterna i vardagen då den uppfyller alla tre aspekter; praktisk samt fysisk, social och även att de känner sig bekväm i sig själva.

Mathilda berättar om en situation för inte så länge sedan där hon skulle på middag hos en kompis som just hade flyttat hemifrån. Själva hade hon på sig ett par jeans och en stickad tröja medan värdparet bar skjorta. Även om hon kände sig lite nedklädd jämfört med kompisarna så exemplifierar detta vad Miller och Woodward (2012) skriver om att jeans är ett flexibelt plagg som är socialt accepterat i de flesta vardagliga sammanhangen. Då Mathilda kände sig socialt bekväm med kompisarna, utan att oroa sig för vad de tyckte om klädvalet, kunde hon klä sig inom hennes ramar av bekvämlighet (komfortzon) utan att kompromissa sin egen stil samt utan att tänka på vad hon gav för intryck (Miller & Woodward, 2012:78).

⁹ Vilket i sig illustrerar hur jeans är något som är, enligt Miller och Woodward (2007), "blindingly obvious". Detta uttrycket syftar på det som är så vardagligt och "vanligt" att det blir bländande (Miller & Woodward, 2007:337).

5.6 Dömd på förhand

När jag intervjuar Mathilda är hon iklädd en mörkgrön hoodie. Jag frågar henne om hon har känt att hon blivit dömd på förhand på grund av sina kläder, varpå hon svarar att vart hon än är tänker hon på om kläderna hon bär är snygga eller inte, "kommer någon titta extra för det ser konstigt ut?". Något som bekräftar Miller och Woodwards (2012) resonemang om att många, särskilt unga kvinnor, är väldigt självmedvetna om sitt utseende och hur de framstår. Detta då vi lever i ett samhälle där kroppar jämförs på sociala medier och de så kallade idealen många gånger försöks eftersträvas. Mathildas svar synliggör det faktum att hon i många fall kan känna sig observerad av andras, vad hon upplever, dömande blickar. Bara tanken i sig kan styra vilka klädval hon gör. Att därmed känna sig socialt bekväm är för Mathilda viktigt.

Informanterna upplever att de blivit dömda på förhand - utifrån deras kläder, både i negativ och positiv bemärkelse. Zoe har upplevt att folk har haft förutfattade meningar om henne pga. hennes kläder just när hon började läsa statsvetenskap på universitet. Då många av killarna hade både kostym och portföljer kunde hon själv ha enklare linnen och en slappare skjorta. När hon istället började läsa genusvetenskap kategoriserade hon själv folk, "alla klädde sig på ett visst sätt men undertonen var - du får klä dig hur du vill". Zoe brydde sig inte så mycket om kläderna och berättar att det var "socialt acceptabelt, det blir väl en stil" och tyckte det var väldigt skönt. I och med att hon kände sig socialt bekväm kände hon sig även bekväm i sig själv, vilket innebar att hon t.ex. kunde ha på sig mjukare och skönare kläder om hon ville - vilket inte alltid är fallet i andra sammanhang. Det var bekvämt för henne då hon inte kände ett behov av att anpassa sig till en i mängden; vilket inneburit att klädvalen görs oftare utifrån humör och väder än att ta hänsyn till folk.

Vidare berättar Cornelia att hon ibland har på sig sin scoutförenings halsduk när hon handlar och tror att folk tycker bättre om henne. Hon menar på att folk ofta har väldigt positiva associationer och minnen med scouterna, samt att de har ett bra rykte. Att hon därmed gör ett medvetet klädval och bär ett sådant plagg upplever hon förstärker det positiva intrycket som andra får om henne. Cornelia förklarar att scoutkläderna brukar få folk på bra humör. Här sker en tydlig intrycksstyrning när hon ska till affären (främre regionen) och medvetet klär sig i plagg som tydligt representerar hennes scoutförening. Hon upplever att de särskilda kläderna ger henne mer auktoritet i de situationer där hon behöver styrka sin identitet,

exempelvis när hon handlar med föreningskortet. Vidare hävdar Cornelia att hon “är ju väldigt bekväm i min identifikation som scout” vilket gör henne mer självsäker och bekväm i sig själv. Utöver att hon, trots att det inte är normen att gå med sin scouthalsduk på affären, är socialt bekväm då hon får positiva sanktioner från publiken, i affären, och inte dömande blickar.

Däremot upplever Cleo att hon ibland blir dömd i negativ bemärkelse utifrån hennes kläder, kommentarer som “titta vem som har strippat nu” har fällt. Hon förklarar att det finns folk som blir obekväma av när hon är lättklädd. Men menar på att hon tar den risken när hon “klär sig i något som står ut lite” och kanske inte är lika socialt accepterat. Sedan tåls det reflekteras över om människan kanske *vill* undvika att folk blir obekväma? Goffmans (2014:184) resonemang om att “ställa till med en scen” blir här intressant att ställa i kontrast mot Cleos svar. Detta då det råder råder obalans mellan aktören och dess teammedlemmar; andra personer som tillhör gruppen (Goffman, 2014:73f.). Teammedlemmarna ska, tillsammans med aktören, upprätthålla en viss bild. Att aktören därmed, enligt teamet, går emot de normer som råder kring kläder gör att det blir en störning i framträdandet (Goffman, 2014:184). Att Cleo därmed klär sig i något lättklätt kan t.ex. anses av omgivningen som att hon “ställer till med en scen” bara för att det avviker från den bild kollektivet vill upprätthålla.

5.7 Att vara propert klädd

Att ge intrycket av att vara en pålitlig och trygg person är inte bara viktigt vid anställningsintervjuer, som tidigare diskuterats. Jag träffar Cornelia i Lunds stadspark och vi ska genomföra den enda intervjun jag gör “på plats” - ansikte mot ansikte. Hon är iklädd en blå kavaj som hon beskriver som “trygg och robust” och att färgen är väldigt hon, samt att den är extra stor - vilket hon uppskattar. Cornelia berättar för mig att hon och hennes pojkvän veckan innan intervjun hade varit i deras nyinköpta lägenhet för kontraktskrivning. Även om detta inte är en vardaglig situation var det ändå en social kontext nära i tiden för Cornelia att berätta om - som särskilt handlar om intrycksstyrning. Inramningen i det här fallet är lägenheten. Denna är enligt Goffmans (2014) termer den främre regionen där Cornelia och hennes pojkvän ska “uppträda” framför publiken, som i det här fallet är mäklaren. Inför framträdandet förbereder paret sig i den bakre regionen, dvs. i deras dåvarande hem - där de

har garderoben full av alternativ. När Cornelias kille därmed rådfrågade henne om kläder inför mötet svarade hon direkt “de blåa byxorna”, berättar hon och skrattar till. Själv tog hon det hon hade, iklädd en mörkblå modern blazer matchade Cornelia med hennes pojkväns blå byxor.

Den mörkblåa färgen är en som i det svenska samhället exempelvis ses på polisens uniformer. Kan detta vara en anledning till att färgen anses vara en mer seriös eller officiell färg? Blått har länge varit en omtyckt färg över hela världen (Jacobson, 2009:40). Inom konsten har den uttryckts som en fantasifärg där havet och himlen används bildligt för en drömlig känsla (Jacobson, 2009:41). Ett av oändligt många exempel från populärkulturen där blå målas som en sagolik färg är låten “Ocean Eyes” (2016) där Billie Eilish sjunger om att falla för en persons havsblåa ögon. Förutom att blå associeras till gudomlighet har den i Sverige länge varit en statusfärg då bara de rika fick bära det (Jacobson, 2009:44). Kanske sitter detta kvar i det svenska samhällets associationer till blått? När Cornelia skulle till kontraktskrivningen berättar hon att hon “tonade ner” klädseln för att se, vad hon menade var, mer “normal” ut, medan hon egentligen är mer färgglad i sina vardagliga klädval. Denna intrycksstyrning gjorde hon medvetet genom att välja exempelvis sin blåa kavaj, ett plagg som historiskt sett varit riktat till män och en flexibel (bekväm) färg. Förutom att detta indikerar på att den blå färgen var ett säkert val, del av “habitual clothing”, som skulle ge ett seriöst intryck visar det även på hur viktigt det kan vara att framställa sig som en enhet - ett par.

Vad en kontraktskrivning och en släktmiddag har gemensamt är en fråga som bör glömmas. Däremot finns det ett, och kanske det enda, svar som pekar på en enighet om klädvalen. Mathilda berättar att släktmiddagen är en situation hon känner att hon behöver anpassa sig till. En där man ska vara propert klädd och en där hennes egna stil ibland kompromissas. “För då känner man att man vill se kompatibel ut, det här är jag!”. Eftersom släktingarna är i alla åldersgrupper upplever Mathilda att hon anpassar sig efter situationen, ibland är det kanske inte “lämpligt” att ha “den urringade toppen”, menar hon. Hon upplever att hon särskilt behöver ta hänsyn till dem hon inte träffar så mycket, vilket är just de äldre som enligt henne har “en bild av samhället” olik hennes egen. Mathilda berättar att “sin stil försvinner ju inte helt, men man har ju de kläderna i garderoben, som man tycker om man hade kanske velat klä sig på ett annat sätt”.

5.8 “Jag känner mig naken i dem”

Med ett material som värmer, täcker och ger tröst är mjukiskläder¹⁰ det plagg som mina informanter helst väljer när de vill känna sig bekväma, men endast om de är hemma. När jag frågar mina informanter om det är viktigast att klädvalen ska vara snygga eller bekväma i vardagen svarar en majoritet av dem både och. Snabbt insåg jag att frågan var problematisk då det ena inte utesluter det andra, samt att vad som är “snyggt” är subjektivt. Exempelvis sa Alice “det är aldrig helt obekvämt bara för att det ska vara snyggt, däremot kan det vara skitfult och bekvämt”. Oavsett om hon klär sig i “snygga” kläder eller inte är det alltid viktigt för henne att det - till någon grad - ska vara fysiskt bekvämt. Vidare berättar Alice att *hon* ska tycka att det är snyggt för att hon ska känna sig bekväm i det.

I nästan samtliga intervjuer nämner informanterna mjukisbyxor som det plagg de undviker i vissa situationer. En vardagssituation där samhällets normer gör sig tydliga är när de ska till affären och handla. Sally älskar att ha mjukiskläder hemma men har aldrig dem om hon ska gå på stan eller till affären. Likaså för Julie; har hon på sig något slappt och ska till affären byter hon alltid om. Cleo berättar att hon “på sin höjd går (...) ut i trädgården eller en liten promenadrunda i byn iklädd i dem, men då vill jag att det ska matcha och ändå se snyggt ut så det blir en outfit av det”. Likt Cornelia, som till sin kontraktskrivning ville ha en koordinerad outfit, vill Cleo ge ett intryck av att hon har gjort ett medvetet klädval, inte något som råkat bli. Om informanterna redan har på sig ett par mjukisbyxor och en tjocktröja räcker det ofta med att bara byta om till ett par jeans, “en ordentlig bh” och “ha kvar mjukiströjan” när de ska ut till mataffären. Mathilda menar på att den kombinationen ser snyggare ut, är mer acceptabel och därmed socialt bekvämt. Varför mjukisbyxan inte är ett socialt accepterat plagg, såsom jeans, är en fråga jag inte kommer diskutera men en som är värd att ha i åtanke vid den här analysen.

När Mathilda därmed ska ut till affären och byter om är det ett medvetet val, även om hon ifrågasätter sig själv när hon gör det. Informanterna menar på att man aldrig vet vem man träffar på affären, t.ex. gamla klasskompisar, och Julie tillägger att “man vill hålla uppe en bild”. Detta leder oss in på Goffmans (2014) teori om intrycksstyrning. Affären, som behandlas i det här fallet, är en given kontext - inramning. Det är en fysisk plats där det finns en publik. Publiken är de andra personerna som befinner sig i affären men är där av samma

¹⁰ Gjorda av bomull. De klassiska mjukisbyxorna är ofta långa, gråa och har resår i midjan.

anledning; att handla, posta brev etc. Denna inramning möjliggör teaterspel. Rekvisitan som skapar platsens atmosfär är bl.a. mathyllorna, gångarna, personalen och även handlarnas kläder (Goffman, 2014:102). Skådespelarna för denna uppsättning är mina sju informanter. Affären är, i enlighet med Goffmans teori (2014:19), den främre regionen medan jag tolkar hemmet - den privata sfären - som den bakre regionen. Här förbereder sig informanterna inför en föreställningen genom att medvetet *byta om* från mjukisbyxor till jeans. Väl framme vid den främre regionen är det dags att gå upp på scen och spela en roll. Informanterna har gjort ett klädval som gör att de passar in i det de upplever är samhällets normer och styr sina intryck genom att välja bort mjukisbyxor och istället bära jeans, som bl.a. ger bilden av att vara produktiv. Genom att byta om anpassar informanterna sig till den sociala kontexten och dess publik. Således blir de socialt bekväma och kan lättare fokusera på det de ska göra (Miller & Woodward, 2012:72).

Även om mjukisbyxor inte är något Miller och Woodward (2012) särskilt nämner i sin studie är det enligt dem, som tidigare nämnt, minst lika viktigt att studera de kläder informanterna inte väljer. I detta fall de mjukisbyxor som de medvetet väljer bort när de ska gå ut. Däremot finns det vissa mjuka och tunnare byxor, exempelvis sådana Mathilda skulle bära till en anställningsintervju, som informanterna säger att de gärna bär i sociala sammanhang, så länge det inte är de klassiska gråa. Miller och Woodwards "guldlocksfenomen" är relevant här (2012:77). Detta syftar till de specifika kriterier kring modellen på byxorna, hur de ska sitta "just rätt" på kroppen och att det ska vara rätt sorts (mjukis)byxor (Miller & Woodward, 2012:59f.). Men Cleo hävdar oavsett att hon känner sig naken i mjukisbyxor, trots att de är långa och täcker mer än vad något annat plagg gör. Det blir ofta problematiskt för informanterna att ha på sig mjukisbyxor i sociala sammanhang annat än hemma då det strider mot deras personliga komfortzon och det andra förväntar sig av deras personliga fasad. Som Miller och Woodward påstår uppstår det en slags ångest med vetskapen om att andra *kanske* observerar en med ett kritiskt öga (2012:71f.), vilket de menar i sin tur kan påverka individens självbild om hennes kropp och göra henne obekväm. Detta resonemang är därmed ett exempel på hur individerna många gånger anpassar sig till en social kontext och tvingas kompromissa på praktisk och fysisk bekvämlighet (vilket mjukisbyxorna skulle vara, dels för att de slipper byta om och dels för att de sitter skönt på kroppen) eller att vara socialt bekväm. Det blir tydligt att det är en faktor informanterna särskilt tar hänsyn till när de väljer kläder i vardagen.

5.8.1 “Han får inte se mig i mjukisbyxor”

I sin bok *Övervakning och Straff* (1995:200) diskuterar Foucault det fängelsesystem som Jeremy Bentham, engelsk filosof, designade. Panoptikon, som systemet kallas, är ett fängelsesystem som bygger på att fångarna ständigt ska känna sig övervakade, fastän de inte vet säkert *att* eller när de är övervakade (Foucault, 1995). Genom ett torn i mitten kan fängelsevakterna observera fångarna i deras celler vid vilken tidpunkt som helst. Att samhället skulle vara ett fängelse vill jag inte påstå. Däremot är det många av informanterna som upplever känslan av att *kanske* vara iakttagen av andra när de vistas ute, eller att det finns en risk att de träffar någon de känner. I det fallet vill informanterna åtminstone vara presentabla och upprätthålla det intryck andra, som de känner, redan har av dem. Utifrån intervjuerna är det tydligt att “ordentligt” *inte* associeras med slappt och därmed mjukisbyxor. Informanterna upplever oavsett ett visst dilemma av att gå ut i de kläder man har hemma då man ständigt känner sig iakttagen - vilket påverkar många av informanternas klädval (Miller & Woodward, 2012:72). Miller och Woodward poängterar hur viktigt det är att faktiskt vara bekväm i det sociala sammanhanget, vilket individen ofta blir om hen anpassar sig (2012:72). Detta gör att individen förmodligen hamnar i en fridfull sinnesstämning vilket gör att hen kan fokusera på annat än kläderna som de bär (2012:72).

Det blir intressant att analysera informanternas diskomfort kring mjukisbyxor ute i offentligheten i kontrast mot Miller och Woodwards begrepp “sore thumb syndrome” (2012:76). Denna handlar om viljan att anpassa sig så pass mycket att det gör fysiskt ont - för att uppnå social bekvämlighet. Det handlar om de människor som trots en snäv passform desperat försöker få byxorna, ofta “skinny jeans”, att passa kroppen (Miller & Woodward, 2012:76). Resultatet blir en öm kropp (fysiskt obekväma) men en socialt bekväm, kan diskuteras, själ. Informanterna upplever sig vara obekväma bara i tanken att de skulle vistas offentligt i mjukisbyxor. Hellre, för att uppnå och upprätthålla de normer som förväntas i samhället, tar de på sig jeansen som ibland är svåra och ibland fysiskt obekväma att få på. Även om ett par av informanterna särskilt menar på att jeans är bekväma går de andra ändå till en viss gräns där de “offrar” en stund av fysisk bekvämlighet för att uppnå social bekvämlighet - och därmed vara bekväma och självsäkra i sig själva.

5.8.2 Sårbar inför andras blickar

Själv bryr sig Cleo inte om andra går med mjukis ute, hon fattar att det är bekvämt och att folk kanske kommer direkt från träningen. Men för egen del säger hon att det verkligen "tar emot" att gå ut med mjukis. Är de menade som hemmabyxor eller till träning känns det, enligt henne och de andra informanterna, inte rätt. Detta enkla plagg verkar handla om mer än bara fysisk bekvämlighet. Cleo säger att "eftersom det är vad man har hemma; när man är som mest avslappnad" känner hon sig mer exponerad och tillägger "nästan som att någon kan blicka in i ditt hem. Du vill inte att andra ska se hur du ser ut hemma för det är något så privat, jag värdesätter mycket mitt privatliv och att inte bli överraskad i hemmet". Detta blir på ett sätt en så kallad framställningsstörning där andra i omgivningen befinner sig, fastän inte fysiskt, i Cleos hem (Goffman, 2014:182f.). Detta *olägliga intrång* överraskar Cleo vilket gör att bilden hon vill framföra av henne, i den främre regionen ute i olika sociala sammanhang, rubbas (Goffman, 2014:182f.). I Cleos fall handlar det om ett plagg som hon identifierar så mycket med hemmet att hon, som tidigare nämnt, känner sig naken i det. Goffman (2014:103f.) hävdar att det är viktigt för individen att ha *kontroll* över den bakre regionen för att kunna förbereda sig på en trygg plats inför sitt framträdande - utan en publik som observerar. Att Cleo därmed hypotetiskt sett skulle gå ut i mjukisbyxor gör att hon inte längre har kontroll över den bakre regionen och inte kan styra de intryck hon vill presentera, fastän hemmet tekniskt sett är en plats där publik kan stängas ute.

Kvinnornas svar indikerar att mjukisbyxor är ett plagg som associeras med slapp, bekvämt och hemma. När informanterna tvingas föreställa sig själva i dessa byxor ute i offentligheten blir det påtagligt att de upplever ett visst dilemma och att gränsen mellan privat och offentligt rubbas. Smith (2004, refererad i Van der Geest, 2018:416) skriver om *det privata* där han förklarar det som ett hus där dörrar finns för att skärma av sig själv från omvärlden, där fönster finns så man själv kan se ut och andra kan se in (vilket blir semi-privat) och där väggarna är en fysisk sköld som stoppar andra från att komma in i huset - det privata. Integritet förklaras som ett tillstånd då människan känner sig bekväm och säker (Van der Geest, 2018:418). Att därmed gå utanför dörren i sina mjukisbyxor blir, som Cleo påstår, som att någon kan se in i ditt hem för det är något så intimt som bara bärs inom hemmets väggar. Slutligen är det intressant att förstå detta med hjälp av antropologen Edward T. Halls teori om vilket avstånd (cm) som gör att en person känner sig hotad med att det personliga utrymmet kränks (Van der Geest, 2018:418f.). För i Cleos, och de andra informanternas, fall är det inget

fysiskt personligt utrymme som invaderas, utan det är samhällets betraktare som inskränker och till viss mån genomsyrar kvinnornas klädval. För det privata letar sig utanför hemmets väggar - även om dörren är låst.

Ett vågat steg utanför?

En avslutande diskussion.

Syftet med denna uppsats var att få en djupare förståelse för hur unga kvinnor förhåller sig till klädval i vardagen samt vilka val de faktiskt gör. Genom den här uppsatsen ville jag bidra med ett vardagligt perspektiv till klädforskningen inom det antropologiska fältet, likt det Goffman samt Miller och Woodward har gjort. Med teoretiska redogörelser på intrycksstyrning (Goffman, 2014), färg (Ambjörnsson, 2011; Jacobson, 2009), bekvämlighet (Miller & Woodward, 2007;2012) och övervakning (Foucault, 1995) har jag ämnat att besvara frågeställningarna: *Vilka faktorer tar unga kvinnor särskilt hänsyn till när de väljer kläder i vardagen? Samt På vilket sätt tar sig detta uttryck i?* Jag kommer härmed diskutera vad frågorna har genererat för svar från informanterna.

Återkommande genom uppsatsens analys blir det tydligt att informanterna i många fall tar hänsyn till andra och i vissa fall prioriterar att vara socialt bekväma högre än sin egna (fysiska) bekvämlighet. Däremot klär sig informanterna alltid inom sin personliga bekvämlighetszon, eller som Sally nämnde - ett vågat steg utanför. När kvinnorna ska träffa kompisar känner de sig ofta socialt bekväma och några hävdar att de klär sig "lite hur som helst" beroende på aktiviteten. Däremot berättar informanterna att de ibland behöver tänka extra på när de klär sig inför att träffa släkt, familj eller kompisars föräldrar, vilket många förklarar beror på att de är av en annan generation med andra värderingar och förväntningar på kläder. Vidare kan det konstateras att de sociala situationer där informanterna är särskilt medvetna om sitt klädval och det intryck de gör är när det är en viktig situation och de träffar någon för första gången. När deras identitet i det specifika sammanhanget inte är nog etablerat.

Att informanterna tar hänsyn till vilka personer de träffar när de väljer kläder i vardagen är bara en sida av myntet. Efter att ha intervjuat de sju kvinnorna var det utmärkande hur färg,

eller inte färg (svart), indirekt uttryckte hur pass bekväma de var i ett socialt sammanhang men även i sitt klädval. Att med t.ex. svarta och mer neutrala kläder, som Ambjörnsson (2011) förklarar som maskulint kodade, inge ett intryck av att vara seriös. Jag reflekterade över att detta möjligtvis kunde vara en indirekt orsak till att informanterna gärna klär sig i svart, utöver att det är en praktisk färg. Detta tog sig uttryck i att många till vardags gärna bär nedtonade färger, ibland för att t.ex. smälta in eller, som på en anställningsintervju eller kontraktskrivning, förmedla en sida av sig själv som är pålitlig.

Utöver färg och dess associationer i samhället var bekvämlighet, som redan nämnt, en faktor som kvinnorna tar hänsyn till när de väljer kläder i vardagen. En situation där kvinnorna särskilt var medvetna om sina klädval, och dilemmat mellan att vara praktisk eller socialt bekväm, var när de skulle till affären. Denna diskussion rörde vid frågan om att känna sig obekvämt med att ha mjukisbyxor på ute, ett plagg som upplevdes så intimt. Informanterna hävdade att de till viss del känner sig övervakade - att det alltid finns någon som *kanske* ser deras klädval vilket gör att informanterna känner ett behov av att styra intrycken omgivningen får av dem: genom att i detta fall välja bort mjukisbyxor mot jeans. Det visade sig vara en intressant tankeprocess då mjukisbyxor inte ansågs vara accepterat i sociala sammanhang, även om de själva inte störs av att se andra i dem. Detta utvecklades till en fråga om att inte ha tillräckligt med kontroll över den bakre regionen (hemmet) när informanterna befinner sig ute i mjukisbyxor. Hemma kan informanterna därmed passa på att koppla av då de inte är sedda (Goffman, 2014:190). Däremot kan detta bli problematiskt om någon annan, som inte ska vara i den bakre regionen, befinner sig just där (Goffman, 2014:182). Det är när gränsen mellan privat och offentligt krockar som informanterna känner sig obekväma - ytterligare en aspekt som influerar kvinnornas klädval i vardagen.

Jag har i den här studien undersökt mycket av kläderna som inte väljs, det Miller och Woodward (2007) hänvisar till "non-habitual clothing". Dessa är plagg och färger som informanterna inte väljer då de själva inte känner sig bekväma med dem och inte har testat hur andra reagerar på dem - vilka sanktioner de får. Vad denna uppsats bidrar med är bland annat det Miller och Woodward (2007) påpekar: att studera de kläder som informanterna anser är ett uteslutet val - då det *i sig* är ett aktivt val. Tidigare reflekterade jag även om kvinnor i 20-årsåldern känner sig tryggare i sig själv och därmed inte upplever att de måste anpassa sina klädval till olika situationer, jämfört med kanske ungdomar. Medan detta självfallet beror till stor del på individen i fråga går det att se ett mönster där dessa kvinnor

som är bekväma i sig själv ändå anpassar sig till det sociala, men ofta *tillfälliga*, sammanhanget. Detta görs alltid utifrån informanternas egna stil där de *framhäver* en del av sig själv.

Vidare hade det exempelvis varit intressant att göra en komparativ studie genom att intervjua kvinnor och män då det förmodligen, utifrån mina egna antaganden, hade varit en relativt tydlig skillnad från hur de olika könen upplever att de behöver anpassa sina klädval. En ytterligare utveckling av forskningsfrågan hade varit att studera hur olika personer anpassar sina kläder inom *en* specifik inramning och jämföra valen *inom* den. Att även se till vilken grad modetrender faktiskt influerar människor och hur man förhåller sig till det (anpassning) skulle vara ett givande forskningsproblem för framtida studier. Detta genom att exempelvis vara en deltagande observatör på gator och torg, såsom modeskapare i storstäder gör och har gjort.

Den mångfacetterade frågan om kläder väcker stor intresse som kan agera som grund för studier om olika influenser på människors klädval såsom bland annat film, väder, trender samt musik och dess subkulturer. Genom att studera klädval med en socialantropologisk lins finns det, som illustrerat ovan, en ändlös rad av inriktningar som kan följas upp. Medan resonemangen som förts i denna uppsats framförallt har bestått av intrycksstyrning, färg och bekvämlighet är det en sammansättning av teorier och begrepp jag bara har kunnat studera till en viss grad. Denna undersökning pekar på att det kunde vara fruktbart att i framtida studier utveckla denna kombination till en mer djupgående förklaringsmodell.

Avslutningsvis vill jag poängtera att kvinnornas klädvalsprocess i vardagen är i många fall, som Miller och Woodward (2007:341) skriver, ett förhållande mellan ångest och oändliga möjligheter. Denna uppsats har därmed belyst dilemmat såväl som glädjen kring att ta *ett vågat steg utanför* normen, catwalken och en ens egna bekvämlighetszon.

Bibliografi

Aspers, P. (2011). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 2., [uppdaterade och utökade] uppl. Malmö: Liber

Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Diss. Stockholm: Univ., 2004. Stockholm.

Ambjörnsson, F. (2011). *Rosa: den farliga färgen*. Stockholm: Ordfront

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Coggeshall, J. M. (2004). Closed Doors: Ethical Issues with Prison Ethnography. I Hume, L. & Mulcock, J. (Red.), *Anthropologists in the field: cases in participant observation (s. 140-152)*. New York: Columbia University Press.

Eicher, J. B. (2000). The Anthropology of Dress, *Dress*, 27:1, 59-70, DOI: 10.1179/036121100803656954

Foucault, M. (1995[1977]). *Discipline and punish: the birth of the prison*. (2nd Vintage Books ed.) New York: Vintage Books.

Goffman, E. (2014). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. 6. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Jacobson, M. (2009). *Färgen gör människan: om färg, kläder och identitet från antiken till våra dagar*. Stockholm: Carlsson

Kleberg von Sydow, E. & Poret, E.D. (2017). *Säker stil: guiden till den perfekta garderoben*. Stockholm: Bonnier fakta.

Malinowski, B. (2002). *Argonauts of the western Pacific: an account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of Melanesian New Guinea*. London: Routledge.

Miller, D. & Woodward, S. (2011). *Blue jeans: the art of the ordinary*. Berkeley: University of California Press.

Miller, D., & Woodward, S. (2007). Manifesto for a study of denim. *Social Anthropology* 15 (3) 335–351.

Schwarz, R.A. (1979). Uncovering the Secret Vice: Toward an Anthropology of Clothing and Adornment. I Cordwell, J.M., Schwarz, R.A. (Red.), *The fabrics of culture [Elektronisk resurs] the anthropology of clothing and adornment* (s. 23-46). Berlin: De Gruyter

Teunissen, J. (2013). Fashion: More than cloth and form. I Black, S., Haye, A.D.L., Entwistle, J., Root, R.A., Thomas, H. & Rocamora, A. (Red.), *The handbook of fashion studies* (s. 197-214). London: Bloomsbury Publishing PLC.

Tranberg Hansen, K. (2004). The World in dress: Anthropological Perspectives on Clothing, Fashion, and Culture

Van Der Geest, S. (2018). Privacy from an Anthropological Perspective. I Van der Sloot, B., de Groot, A. (Red.) *The Handbook of Privacy Studies* (s. 413-143). American University Press.

Appendix

Intervjuguide

- **Inledning [generella frågor]**
 - Är du någon som tänker medvetet på dina klädval i vardagen
 - Hur skulle du beskriva din stil? Vad har influerat den?
 - Hur ser din favoritoutfit ut just nu?
 - Upplever du att Lund har en viss stil?

- **Klädval/Anpassning/Situationer**
 - Vad är viktigt när du ska välja kläder till
 - 1) Jobbet
 - 2) Skolan
 - 3) Affären
 - 4) eget exempel?

 - Ska det helst vara *snyggt* eller *bekvämt*?

- Upplever du att du måste anpassa hur du klär dig till olika situationer?
 - Om ja, vad tror du det beror på?
 - Känner du att din stil kompromissas?

- Upplever du en skillnad i hur du tänker kring klädval nu jämfört med när du var yngre? Vad tar du hänsyn till?
- Sociala medier?

- **Fördomar? [Klädernas betydelse]**
 - Kan du berätta om en situation där klädvalet var väldigt viktigt för sammanhanget! (t.ex. jobbintervju?)
 - Har du varit med om ett sammanhang där dina kläder varit "avgörande"?
 - Kan du berätta om en situation där du upplever att du blev dömd på förhand på grund av ditt klädval?
 - Är det någon situation där du känner att du måste tänka ett steg längre när det gäller ditt klädval, varför tror du att det blivit så?
 - Om du hade varit kille tror du du hade tänkt annorlunda när du ska klä dig till t.ex. skolan/varit lika medveten om vad du har på dig?
 - Finns det något plagg du önskar att du hade "kunnat" ha på dig till (ex. situation) men som du inte har just nu för du vet inte hur det skulle bemötas av omgivningen?

- **Symboler [plagg]**
 - Vad är ett plagg som du kanske second-guess innan du ska till jobbet?
 - Vad är dina tankar kring färgglatt/mönster?
 - Vad är dina tankar kring plain?
 - hur kommer det sig att du tycker så?

- **Efter intervjun**
 - Finns det något du vill tillägga?
 - Jag återkommer senare om de är något jag missat.